

ТЕХНОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

Андрощук І.В.

Україна, м. Хмельницький, Хмельницький національний університет

Ефективність навчально-виховного процесу залежить від готовності вчителя трудового навчання та технологій до педагогічної взаємодії. Саме конструктивна взаємодія на суб'єкт-суб'єктній основі, яка базується на морально-етичних нормах, загальнокультурних цінностях є важливою умовою реалізації сучасної парадигми в освіті.

Особливості уроків трудового навчання наділені могутнім розвиваючим та виховним потенціалом. Велика кількість годин, відведених на виконання практичних робіт, залучення учнів до проектно-технологічної діяльності, передбачають творчу узгоджену діяльність між вчителем та учнівським колективом загалом і окремими учнями зокрема. Однак, для реалізації цього потенціалу виникає потреба у ефективному здійсненні взаємодії у професійній діяльності вчителя трудового навчання, що в свою чергу вимагає дотримання технології педагогічної взаємодії.

Слово «технологія» походить від грецьких слів *techne* – мистецтво, майстерність і *logos* – вчення. Тому термін «технологія» в буквальному перекладі, як зазначає Г.К. Селевко, означає вчення про мистецтво, майстерність [3].

Узагальнивши наукові підходи можна зробити висновок про те, що поняття «технологія» розглядають як сукупність різноманітних методів та засобів, які сприяють реалізації певного процесу за допомогою виокремлення у ньому системи послідовних взаємопов'язаних дій та операцій, котрі спрямовані на досягнення чітко визначеної мети цього процесу.

Виходячи з цього, технологію педагогічної взаємодії ми тлумачимо як чітку, логічну послідовність взаємопов'язаних дій, методів, засобів, які забезпечують продуктивність педагогічної взаємодії та реалізацію мети.

Розкриваючи зміст педагогічної взаємодії, більшість дослідників ототожнюють її й розглядають через призму етапів педагогічного спілкування.

За В.А. Кан-Каликом виділяють чотири етапи педагогічного спілкування, які ототожнюють з етапами педагогічної взаємодії: прогностичний (включає планування та прогнозування педагогічної взаємодії); початковий (передбачає встановлення контакту); керування взаємодією (організація та корегування взаємодії); аналіз результатів (співвіднесення мети та засобів з результатами взаємодії) [2, с. 27]. Ці етапи, в переважній більшості, покладені в основу досліджень інших науковців. Зокрема С.Б. Бричок виділяє наступні стадії комунікації, які, на його думку, відображають послідовність педагогічної взаємодії: моделювання спілкування між суб'єктами взаємодії; організація безпосередньо педагогічного спілкування; управління спілкуванням під час педагогічної взаємодії; налагодження зворотного зв'язку, який передбачає аналіз результатів спілкування між суб'єктами педагогічного процесу та моделювання наступних педагогічних завдань педагогічної взаємодії [1].

Ми дещо не погоджуємося з таким підходом. Обґрунтовуючи основні етапи педагогічної взаємодії, як взаємної узгодженої діяльності певних суб'єктів, за основу було взято загальні етапи організації діяльності. В контексті цього, педагогічну взаємодію, на нашу думку, можна охарактеризувати даючи відповідь на наступну послідовність запитань: *Яка мета? – Хто? – Яким чином? – Яка ефективність? – Чи досягнута мета?*

Відповідь на запитання «Яка мета?» потребує чіткого цілепокладання на початку організації взаємодії та включення у неї інших суб'єктів. Визначення суб'єктів взаємодії визначає рівень та вид взаємодії й дає відповідь на запитання «Хто?». Залежно від мети та індивідуальних особливостей суб'єктів важливо продумати стратегію, методи, прийоми та засоби педагогічної взаємодії, тим самим даючи відповідь на запитання «Яким чином?». Це запитання конкретизується в наступних підпитаннях: «Як?» та «За допомогою чого?» буде досягнута мета взаємодії.

Під час реалізації взаємної дії педагог має налагодити зворотній зв'язок з

суб'єктами, визначити ефективність спільної діяльності, ступінь її узгодженості. Це є певними чинниками визначення ефективності педагогічної взаємодії, що дозволить, у свою чергу, визначити труднощі та бар'єри і внести певні корективи в методи, прийоми та засоби взаємодії. Такий підхід дає відповідь на запитання «Яка ефективність?». Однак не слід забувати й про аналіз результатів взаємодії, їх відповідність поставленій меті. Це забезпечує відповідь на запитання «Чи досягнута мета?».

Взявши цю логічну послідовність запитань та відповідей на них за основу, нами виділено такі основні етапи технології педагогічної взаємодії: підготовчий, основний та узагальнюючий. Розглянемо зміст кожного з визначених етапів більш детально.

Конструювання майбутньої педагогічної взаємодії відбувається саме на підготовчому етапі. На ньому педагог перш за все планує свої дії, визначає мету взаємодії. Адже для ефективного здійснення конструктивної взаємодії вчитель, як суб'єкт взаємодії має усвідомлювати мету. Саме чітке визначення мети дозволяє продумати алгоритм дій, спрямованих на її досягнення, які будуть відображені у завданнях взаємодії. Педагог має чітко визначити також суб'єктів взаємодії. Важливо не просто визначити суб'єктів взаємодії, а й усвідомити рівень, на якому буде відбуватися педагогічна взаємодія (особистісному, груповому, колективному, суспільному), її вид. Враховуючи особливості уроків трудового навчання та технологій, зазначимо, що педагогічна взаємодія може одночасно відбуватися на особистісному і на груповому рівнях: між вчителем та учнем, між учнем та учнем; між учнем та групою учнів, між вчителем та групою учнів.

Знаючи рівень та вид взаємодії, особливості суб'єктів взаємодії та орієнтуючись на мету, вчитель визначає дієві стратегію, методи, прийоми та засоби взаємодії. Доцільним, при їх визначенні, буде врахування вчителем змісту навчальної діяльності.

Таким чином, умовно підготовчий етап можна представити у логічній послідовності дій вчителя, які передбачають визначення: мети взаємодії –

завдань – суб'єктів – виду та рівня взаємодії – стратегії – методів та прийомів – засобів взаємодії.

Наступним етапом, на якому безпосередньо відбувається взаємодія є основний, під час якого у ході спільної узгодженої діяльності суб'єктів реалізуються гармонійно всі сторони взаємодії: комунікативна, інтерактивна та перцептивна. Зазначимо, що на цьому етапі вчитель під час організації та безпосереднього здійснення взаємодії має не просто встановлювати зворотній зв'язок із суб'єктами взаємодії, а й аналізувати його поточні результати. При цьому необхідно враховувати характер творчої діяльності учнів. Це необхідно для виявлення труднощів чи бар'єрів, які можуть виникнути у ході взаємодії та їх усунення. Наявність бар'єрів є тим чинником, який спонукає вчителя до коригування стратегії взаємодії, методів та прийомів взаємодії. Бар'єри взаємодії можуть виникати як з боку вчителя, так і з боку учнів, як суб'єктів взаємодії. Наголосимо, що залучення учнів до проектно-технологічної діяльності, зокрема на уроках трудового навчання, само по собі передбачає вирішення певних протиріч. Тому вчитель наперед має спрогнозувати їх та направи їх розв'язання.

Відмітимо, що на цьому етапі наявність досвіду у вчителя, як суб'єкта взаємодії, дозволить йому швидко зорієнтуватися в ситуації, що виникла і знайти правильне рішення щодо усунення тих чи інших бар'єрів. На нашу думку, спільна практична діяльність, її продуктивний характер є тим засобом, який сприяє вирішенню непорозумінь у педагогічній взаємодії. Також важливим є наявність педагогічного такту та креативності у педагога. Враховуючи суб'єкт-суб'єктний характер взаємодії, вчитель має толерантно ставитися до особистості кожного учня, його релігійних та культурних уподобань, поважати батьків учня, їх сімейні традиції. Педагог має підходити творчо до організації та здійснення педагогічної взаємодії. Саме неординарність, оригінальність дій та рішень вчителя дозволить активізувати учня як суб'єкта взаємодії. Важливим, на нашу думку, є наявність у вчителя почуття гумору. Саме гумор дозволить з легкістю вирішити протиріччя,

усунути бар'єри, які виникли між членами учнівського колективу або між вчителем та учнем та не допустити їх загострення.

Таким чином, умовно основний етап нами представлено у логічній послідовності дій, які передбачають: реалізацію сторін взаємодії в ході спільної узгодженої діяльності – поточний самоаналіз – усунення можливих бар'єрів – коригування стратегії, методів та прийомів взаємодії – спільна узгоджена діяльність, спрямована на досягнення визначеної мети.

Завершальним є узагальнювальний етап педагогічної взаємодії, який передбачає діагностику результатів взаємодії та рефлексію. Педагог має співставити отримані результати із запланованими, проаналізувати труднощі, які виникли на всіх етапах реалізації взаємодії та причини їх усунення. Важливою є думка всіх суб'єктів взаємодії. Наголосимо, що лише при умові врахування думок та позицій всіх сторін педагогічної взаємодії, можливо забезпечити її конструктивність й ефективність та реалізувати мету. В цьому контексті доцільним є здійснення рефлексії, яка передбачає усвідомлення, аналіз, оцінювання своєї діяльності. Наявність цієї якості характеризує педагога як професійно компетентного фахівця, здатного до самоаналізу, що в свою чергу сприяє його саморозвитку. Відсутність рефлексивного механізму у ході педагогічної взаємодії свідчить про невміння педагога налагоджувати суб'єкт-суб'єктні відносини з іншими суб'єктами взаємодії.

Таким чином, обґрунтовані нами етапи технології педагогічної взаємодії дозволять підвищити її ефективність, забезпечити конструктивність, спрямувати її на досягнення мети. При цьому, не зважаючи на важливу роль вчителя, потрібно пам'ятати про суб'єкт-суб'єктний характер взаємодії. Однак подальших досліджень потребують обґрунтування педагогічних умов ефективного здійснення педагогічної взаємодії, методика її реалізації.

Література

1. Бричок С. Б. Сутність і зміст процесу педагогічної взаємодії особи [Електронний ресурс] / С. Б. Бричок. – Режим доступу. – <http://ukped.com/statti/profesijna-pedagogika/5352-teoretychni-osnovy-tvorchoi-pedahohichnoi-vzaiemodii-u-suchasnomu-osvitnomu-seredovyshchi.html>.
2. Кан-Калик В. А. Учителю о педагогическом общении / В. А. Кан-Калик. – М. : Просвещение, 1987.

– 122 с.

3. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии : Учебное пособие. / Г.К.Селевко / М. : Народное образование, 1998. – 256 с.